

Паламарчук Анастасія Андріївна

студентка групи СРМ-1-16-2.0д, V курс, напрям підготовки «Соціальна робота»
palamarchuk1912@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ ЯК СПОСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕГАТИВНИХ ЯВИЩ У СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. У статті розглянуто специфіку формування сексуальної культури підлітків, визначено сутність сексуального виховання та вплив середовища на підростаюче покоління; поставлено цілі сексуальної просвіти, які сприятимуть розширенню розуміння підлітками відповідальності за своє сексуальне здоров'я.

Ключові слова: статеве виховання; сексуальна культура; підлітки; сексуальне здоров'я; зміст статевого виховання.

Актуальність та доцільність дослідження. Упродовж останніх десятиліть однією з актуальних соціальних проблем сучасності є занепад сексуальної культури підлітків. Проте особливої гостроти воно набуває в Україні, оскільки існує тенденція до зростання різних деструктивних явищ у молодіжному середовищі, що спричинюють негативні явища у суспільстві. Відбувається зниження віку початку неповнолітніми статевого життя, що супроводжується зростанням кількості штучного переривання вагітності, розширенням діапазону венеричних захворювань, появою серед школярів матерів-одиначок.

Нині проблема статевого виховання підлітків є актуальною, адже через нестачу доступної, об'єктивної, ґрунтовної інформації про інтимні стосунки між чоловіком та жінкою, а головне, про можливі неминучі наслідки цих стосунків, молодь вимушена пізнавати цю сферу людського життя методом «спроб та помилок» [9].

Сексуальне виховання починається із формування усвідомленого ставлення до сексуальності. Адже близько 80 % підлітків на питання: «У чому проявляється сексуальність дитини, підлітка і дорослого?» заявили, що у дитини її взагалі немає, так само як у людей похилого віку. Це свідчить про те, що підлітки зводять сексуальність до статевого акту [6].

© Паламарчук А.А.

Сексуальне виховання має сприяти розвитку в молодих людей таких поглядів на сексуальність, які допоможуть їм зберегти своє здоров'я. Юнаки і дівчата повинні набути здатності приймати відповідальні рішення з приводу своєї сексуальної поведінки, сформувані власні принципи й розуміти, що вони завжди можуть відмовитися від сексуальної активності, якщо їх щось не влаштовує [6].

За даними соціальних досліджень особливо гострою за останні десять років стала проблема сексуальної активності підлітків. Підлітки досить рано вступають в статеві стосунки. Багато з них вже у школі мають по декілька сексуальних партнерів, не використовують засобів захисту або користуються презервативом час від часу. Ситуація ускладнюється ще й тим, що у багатьох з них сексуальні контакти відбуваються під впливом алкоголю. Як наслідок такої поведінки спостерігається зростання незапланованих вагітностей і абортів, юного материнства, а також інфекції, що передаються статевим шляхом [7, с. 73].

Сьогодні в Україні на фоні загального зниження кількості абортів збільшується кількість абортів у жінок з першою вагітністю, в тому числі у дівчат віком до 14 років і у віковій групі 15–19 років. Їх кількість з 2,6 % у 1999 р. зросла до 12 % у 2012 р. [7, с. 80]. Наявна ситуація вказує на необхідність формування сексуальної культури у підлітків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням розвитку сексуальних уявлень особистості в період дорослішання приділяли увагу російські та вітчизняні психологи: Д. Ісаєв та В. Каган визначили вплив статевих та сімейних установок на сексуальне самовизначення молодої особистості. О. Соколова, вивчаючи труднощі підлітків, виокремлює їх сексуальні переживання, які пов'язані зі статевим дозріванням, еротизмом, закоханістю. Праці І. Кон пов'язані з особливостями статевої поведінки молодих людей. Т. Говорун та О. Кікінежді аналізували аспекти сексуальності особистості через призму гендерних особливостей. Також, вагомий внесок в

розвиток теми сексуального здоров'я зробила О. Голоцван, яка являється національним тренером з питань збереження репродуктивного та сексуального здоров'я населення.

Аналіз літератури, даних науковців показав, що вивчення системи сексуальних уявлень особистості здійснювалось в контексті системи знань про сексуальність, переживань, відповідних поведінкових проявів підлітків.

Метою статті є теоретичне обґрунтування необхідності формування сексуальної культури підлітків як способу запобігання поширенню негативних явищ у суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині в Україні склалася тенденція до збільшення проявів негативної поведінки серед дітей та молоді. Через певні несприятливі соціокультурні умови підліткове середовище спрямоване на прилучення до нікотину, алкоголю, різноманітних наркотиків, на ранні сексуальні зв'язки, що різко порушує стан фізичного та психічного здоров'я підлітка. Ризик негативних наслідків ранніх сексуальних контактів підвищений, оскільки близько 35% перших сексуальних контактів здійснюється без застосування будь-яких контрацептивів [10, с. 9-10].

Щоб виховати сексуально здорову людину необхідно знати, що таке *сексуальне здоров'я*. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я – це комплекс соматичних, емоційних, інтелектуальних та соціальних аспектів сексуального існування людини, які збагачують особу, підвищують комунікативність людини та її здатність до кохання [2, с. 51].

Сексуальне виховання – процес цілеспрямованого впливу на особистість з метою формування культури статево-ролевої взаємодії, здорового ставлення до статі і сексуальності, вміння переживати й усвідомлювати свої фізіологічні і психологічні особливості відповідно до усталених в суспільстві норм і правил [6].

Сексуальна культура – це здатність до вироблення власної лінії поведінки в близьких контактах, контролю власної поведінки в близьких контактах,

контроль власної сексуальності, переживання радості від відчуття себе сексуальною істотою. Юнак або дівчина, спілкуючись, повинні знати, як проявляється сексуальність у неї і у партнера, до чого може призвести вихід на інтимне спілкування, як контролювати свої статеві потяги [4, с. 44].

Сексуальне виховання за своїм змістом залишалось в Україні морально-етичним і не зачіпало питань розвитку репродуктивної системи людини, її сексуальності, тобто було, з позиції нинішньої термінології, – гендерним. Воно дотримувалось «моралізуючої» стратегії, за якої сексологічна інформація якщо і не замовчується, то зводиться лише до того, кого і чого мають боятися діти. З точки зору психології, подібна тактика сексуального виховання призводить до тотального придушення сексуальності в житті дитини («не потрібно», «не корисно», «не роби», «остерігайся»). При цьому сексуальність у свідомості дорослих і дітей виступає сферою безрадісною, тривожною, сповненою страхів та недобрих передчуттів. Звідси широкого розповсюдження набула позиція педагогів та батьків: «застерігати», «не допустити», «вберегти», «змусити», «засудити» тощо. Життя довело неефективність подібного стилю статевої соціалізації, адже сексуальні інтереси, потреби, потяги особистості заборонити неможливо [6].

Дані соціологічних досліджень засвідчують, що найчастіше інформацію стосовно статевих стосунків та захворювань, що передаються статевим шляхом, молодь отримує від спеціалістів, ЗМІ, батьків, учителів, однолітків та зі спеціалізованих видань. Підлітки хотіли б отримувати інформацію від спеціалістів, фахівців у цій галузі (52%), а вже потім – через телебачення (46%). Окремі учасники опитування відзначили однолітків, які діляться між собою важливою інформацією (15%). Невелика частина хотіла б отримати цю інформацію від учителів або батьків чи інших родичів [1, с. 67-68].

У широкому розумінні головною і найважливішою ціллю сексуальної просвіти підлітків є успішна статеві їх соціалізація, яка полягає в залученні їх до системи статевих взаємин, прийнятої у конкретному суспільстві та

формуванні позитивного досвіду між статевих взаємин для гармонійного подружнього життя з метою народження і виховання дітей [5, с. 47].

Можна також говорити про цілі сексуальної просвіти у більш вузькому їх розумінні, і у такому випадку вони виступають як формування необхідної системи знань, умінь і навичок у сексуальній сфері життя підлітка та постають як конкретні завдання з їх досягнення:

1. Інформування підлітків про власне тіло, статеві органи та вікові особливості їхнього функціонування;
2. Інформування про основні фактори ризику, котрі спричиняють ВІЛ та інші захворювання, що передаються статевим шляхом, про шляхи їх передачі, засоби профілактики, ознаки й симптоми цих захворювань, місця, куди можна звернутися за консультацією у разі виникнення;
3. Інформування про засоби контрацепції з метою запобігання небажаної вагітності;
4. Інформування щодо правил безпечної сексуальної поведінки і здорового способу життя та формування стійких настановлень на їх дотримання [5, с. 25].

Зважаючи на особливості ситуації, в якій відбувається статева соціалізація та сексуальне виховання сучасних підлітків, а також на особливості підліткового віку, в першу чергу, природні для цього віку падіння авторитету дорослих і пріоритет спілкування у порівнянні з іншими видами діяльності. Можна говорити про те, що успішне розв'язання завдань із сексуального виховання підлітків залежить передусім від ряду соціально-психологічних чинників, а також здатності зацікавлених у якісному сексуальному вихованні дітей дорослих організувати інформаційно-виховний простір їхньої життєдіяльності [5, с. 25].

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, однією з головних умов успішного сексуального виховання сучасних підлітків є високий рівень компетентності всіх дорослих, і в першу чергу фахівців, які

мають той стосунок щодо процесу формування сексуальної культури підлітків, сексуальної просвіти підростаючого покоління, високий рівень особистої їх відповідальності за результати виховання та їх уміння будувати конструктивну розмову з підлітками.

Організаційною умовою успішного сексуального виховання є створення оптимального і контрольованого дорослими інформаційно-виховного простору, в межах якого відбувається життєдіяльність підлітків. Головним правилом цього простору є те, що сексуальне виховання підлітків є справою всього без виключення їх оточення – сім'ї, школи, позашкільних, дитячих, соціальних і медичних закладів, засобів масової комунікації тощо. Усі ці джерела мають працювати на єдині завдання і органічно доповнювати один одного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балакірева О. М. Формування сексуальної культури молоді: монографія / [О. М. Балакірева, Ю. М. Галустян, О. Я. Корегін, В. П. Новицька, І. В. Цисар, О. О. Яременко] – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, Український ін-т соціальних досліджень, 2004. – 132 с.
2. Говорун Т. В. Стать та сексуальності: психологічний ракурс: навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи. – К. : Навчальна книга – Богдан, 1999. – 384 с.
3. Кашпур Ю. М. Психологічні особливості генези сексуальних уявлень особистості в період дорослішання : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. пед. наук : спец. : 19.00.07 «Загальна та вікова психологія» / Ю. М. Кашпур. – К., 2010. – 22 с.
4. Оржеховська В. М. Формування сексуальної культури молоді: навч. посіб. / В. М. Оржеховська, Г. Л. Корчова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Експрес», 2005. – 132 с.
5. Петрунько О. В. Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків : навч. посіб. / О. В. Петрунько – К. : ДЦССМ, 2004. – 80 с.
6. Сексуальне виховання учнівської молоді [Електронний ресурс] / Гендерна педагогіка. – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-1A8ED34534F54/list-A863690726>. – Заголовок з екрану.
7. Статеве виховання і репродуктивне здоров'я підлітків та молоді : навч. посіб. / Н. О. Лешук, Ж. В. Савич, О. А. Голоцван, Я. М. Сивохоп – К., 2014. – 136 с.
8. Статеве виховання школярів: особливості, специфіка, поради [Електронний ресурс] / Педагогіка. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13860/>. – Заголовок з екрану.
9. Статеве виховання як основа формування здорової сім'ї та профілактики хвороб, що передаються статевим шляхом [Електронний ресурс] / Статеве виховання дітей та підлітків. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/valeology/valecka/48.html>. – Заголовок з екрану.

10. Цісар І. В. Сексуальне здоров'я молоді, профілактика ВІЛ/СНІД та інфекцій, що передаються статевим шляхом. Матеріали для проведення освітньо-профілактичної роботи. Частина III : монографія / [І. В. Цісар, І. Я. Ткач, за ред. К. С. Шендеровського]. – К. : КМПЦСССДМ, 2005. – 89 с.

ФОРМИРОВАНИЕ СЕКСУАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ПОДРОСТКОВ КАК СПОСОБ ИЗБЕЖАТЬ НЕГАТИВНЫХ ЯВЛЕНИЙ В ОБЩЕСТВЕ

Паламарчук Анастасія Андреевна

студентка групи СРм-1-16-2.0д, V курс, направление подготовки «Социальная работа»
palamarchuk1912@gmail.com

Аннотация. В статье рассмотрена специфика формирования сексуальной культуры подростков, определена сущность сексуального воспитания и влияние среды на подрастающее поколение; поставлено цели сексуального просвещения, которые будут способствовать расширению понимания подростками ответственности за свое сексуальное здоровье.

Ключевые слова: половое воспитание; сексуальная культура; подростки; сексуальное здоровье; содержание полового воспитания.

FORMATION OF ADOLESCENTS' SEXUAL CULTURE AS THE WAY TO PREVENTION OF NEGATIVE PHENOMENA IN SOCIETY

Anastasiia A. Palamarchuk

group SRm-1-16-2.0d, V course, specialty «Social Work»
palamarchuk1912@gmail.com

Abstract. The article deals with the specifics of the formation of sexual culture of teenagers, the essence of sex education and the impact of the environment on the younger generation. The objectives of sexual education that will facilitate understanding of young people responsibility for their sexual health are presented in the article.

Keywords: sex education; sexual culture; teenagers; sexual health; the content of sex education.